

Maatschappij- en welzijnswetenschappen

2DE GRAAD

DOMEINGEBONDEN DOORSTROOMFINALITEIT

Domeinverantwoordelijke: elisabethserreyn@ovsg.be

Coördinator secundair onderwijs: Ellenvandenblock@ovsg.be

OVSG vzw • Onderwijsvereniging van Steden en Gemeenten • Bischoffsheimlaan 1-8, 1000 Brussel

Maatschappij- en welzijnswetenschappen

1. Plaats in de matrix

2. Logische vervolgopleidingen

3. Curriculum

3.1. Overzicht curriculumcomponenten

3.2. Eindtermen basisvorming

3.3. Cesaurodoelen

- Overzicht wetenschapsdomeinen
- Pakket uit de filosofie
- Algemene gedragswetenschappen
- Samenleving en politiek: sociale en humane wetenschappen

4. Bronnen en verwijzingen

1. Plaats in de matrix

De matrix is het nieuwe model waarin het volledige studieaanbod van het secundair onderwijs wordt geordend. Deze matrix omvat 8 studiedomeinen en 3 finaliteiten. De finaliteiten geven aan waarop de leerling wordt voorbereid: doorstromen naar het hoger onderwijs (doorstroomfinaliteit), naar de arbeidsmarkt (arbeidsmarktfinaliteit) of naar beide (dubbele finaliteit).

Via deze interactieve link: <https://www.kwalificatiesencurriculum.be/opleidingen> kan je de opleidingen bekijken per studiedomein, per finaliteit en per graad. Je kan onder andere ook onderzoeken met welke nieuwe opleiding een 'oude' studierichting concordeert.

Domein: Maatschappij en Welzijn			
Doorstroomfinaliteit		Dubbele finaliteit	Arbeidsmarktfinaliteit
Domeinoverschrijdend ASO	Domeingebonden TSO/KSO	TSO/KSO	(D) BSO
2de graad		2de graad	2de graad
Maatschappij- & welzijnswetenschappen			
3de graad		3de graad	3de graad

Beschrijving Maatschappij- en welzijnswetenschappen:

De studierichting maatschappij- en welzijnswetenschappen is een studierichting in de doorstroomfinaliteit, gericht op een specifieke waaier aan opleidingen in het hoger onderwijs waar mens en samenleving centraal staan. Ze bevat daarom zowel theoretische als abstracte leerinhouden. De leerlingen kunnen de ervaringswereld in een breder perspectief plaatsen en relaties leggen vanuit onder meer een psychologisch, pedagogisch, sociologisch, filosofisch en natuurwetenschappelijk referentiekader.

2. Logische vervolgopleidingen

Het secundair onderwijs bereidt jongeren ook voor op het functioneren op de arbeidsmarkt en/of het doorstromen naar het hoger onderwijs en vervolgopleidingen.

Bij het ontwikkelen van de specifieke eindtermen is er rekening gehouden met logische vervolgopleidingen in het hoger onderwijs. Deze afstemming wil ertoe bijdragen om het studiesucces van leerlingen te verhogen.

De website www.onderwijskiezer.be helpt de zoektocht naar een toekomstige studierichting te vergemakkelijken.

3 ^E GRAAD	HOGER ONDERWIJS	
	PROFESSIONELE BACHELOR	ACADEMISCHE BACHELOR
Welzijnswetenschappen	gezondheidszorg Gecombineerde studiegebieden (pedagogie van het jonge kind, Sport en bewegen) Onderwijs Sociaal-agogisch werk	Sociale gezondheidswetenschappen Psychologie Pedagogische wetenschappen

3. Curriculum

3.1. Overzicht curriculumcomponenten

Eindtermen basisvorming:
- Eindtermen basisvorming doorstroomfinaliteit
Cesuurdoelen:
- Filosofie
- Algemene gedragswetenschappen
- Sociale en humane wetenschappen

3.2. Eindtermen basisvorming

Naast het specifiek gedeelte en complementair gedeelte bevat elke opleiding van het secundair onderwijs een deel basisvorming. Voor alle finaliteiten zijn de eindtermen van de basisvorming in 16 sleutelcompetenties ondergebracht. Voor elke finaliteit is er een set van eindtermen.

De eindtermen voor de basisvorming van de doorstroomfinaliteit, de eindtermen voor de basisvorming van de dubbele finaliteit en de eindtermen voor de basisvorming van de arbeidsmarktfinaliteit vind je op:

www.onderwijsdoelen.be.

3.3. Cesuurdoelen

Voor de 2de graad van het secundair onderwijs gelden cesuurdoelen. Deze doelen zijn afgeleid van de specifieke eindtermen (SPET) voor de 3de graad. Een selectie van specifieke eindtermen werd geselecteerd om cesuurdoelen van af te leiden. Deze cesuurdoelen moeten de leerlingen **op het einde van de 2de graad behalen**.

▪ Overzicht wetenschapsdomeinen

Het specifieke gedeelte van de opleidingen van het secundair onderwijs zijn opgebouwd uit doelstellingen die uit **verschillende wetenschapsdomeinen** komen. Alle mogelijke wetenschapsdomeinen van het secundair onderwijs staan in de tabel hieronder in de eerste kolom.

Elk wetenschapsdomein omvat verschillende **onderdelen**. Deze onderdelen worden soms bouwblockjes genoemd. Ze vormen als het ware de onderdelen van de opleiding. Zo bestaat het wetenschapsdomein 'wiskunde' bijvoorbeeld uit de onderdelen 'uitgebreide wiskunde ifv economie', 'gevorderde wiskunde', 'uitgebreide statistiek', 'uitgebreide wiskunde ifv wetenschappen' en 'toegepaste wiskunde'. Het onderdeel 'toegepaste wiskunde' is vervolgens verschillend gedefinieerd naargelang de toepassing in die opleiding.

Per opleiding is vervolgens **een selectie gemaakt van onderdelen** die voor de opleiding in kwestie van toepassing is. Dat wil ook zeggen dat overheen verschillende opleidingen het mogelijk is dat dezelfde onderdelen worden gebruikt. Zo zie je het onderdeel 'Samenleving en politiek: Communicatiewetenschappen' van het wetenschapsdomein Sociale wetenschappen zowel in de opleiding Informatie- en communicatiewetenschappen (domein STEM) als in Taal- en communicatiewetenschappen (domein Taal & cultuur) terugkomen.

In de tabel hieronder staan de onderdelen van de wetenschapsdomeinen voor de verschillende richtingen van de 3de graad. De onderdelen die in het **zwart** staan geschreven, zijn de **onderdelen die in de 2de graad al (deels) aan bod komen**. De onderdelen die in het **grijs** staan geschreven, zijn de onderdelen die pas in **de 3de graad** aan bod komen. Deze manier van voorstellen geeft inzicht in het geheel van onderdelen -en de bijhorende doelstellingen- van de volledige opleiding.

	DOORSTROOM domeingebonden	DOORSTROOM domeinoverschrijdend
Wetenschapsdomein	Maatschappij- & welzijnswetenschappen	Humane wetenschappen
Algemene doorstroomcompetenties	Generieke doorstroomcompetenties	Historisch en cultureel bewustzijn
Kunst en cultuur		Kunstbeschouwing
Filosofie	Pakket uit de filosofie	Uitgebreide filosofie
Wiskunde	Uitgebreide statistiek	Uitgebreide statistiek
Informaticawetenschappen		
Biologie	Fysiologie en anatomie van de mens	
Chemie	Chemie: classificatie en IUPAC-naamgeving van stoffen	
Gedragswetenschappen	Algemene gedragswetenschappen	Algemene gedragswetenschappen
Sociale wetenschappen	Samenleving en politiek: sociale en humane wetenschappen, Communicatiewetenschappen Sociale aspecten van recht.	Samenleving en politiek: sociale en humane wetenschappen, Communicatiewetenschappen, Sociale aspecten van recht

▪ **Pakket uit de filosofie**

Uitgangspunt van dit onderdeel:

De leerlingen worden geïntroduceerd in wijsgerige antropologie, ethiek en politieke filosofie. Ze doen dat door te reflecteren over verschillende visies, stromingen en vraagstukken aan de hand van filosofische begrippen. Het is eigen aan reflecteren binnen de filosofie dat vooronderstellingen en denkkaders fundamenteel en kritisch in vraag worden gesteld. Daarnaast worden enkele vaardigheden die ze verwierven in de basisvorming verdiept, aangescherpt en verder ingeoeffend, zoals visies interpreteren en vergelijken, argumenteren, filosofische en morele vragen stellen, werken met bronnen vanuit een filosofische of ethische invalshoek, gedachte- experimenten uitvoeren en de eigen visie in vraag stellen. Het overkoepelende doel van de specifieke eindtermen filosofie is het filosofische, morele en argumentatieve denken en de kritische oordeelsvaardigheden van leerlingen te stimuleren. Zo ontwikkelen ze een eigen, weloverwogen visie op maatschappelijke en existentiële vraagstukken en uitdagingen.

Cesuurdoelen:

5.2.1*	Doelzin	
		De leerlingen reflecteren over wijsgerig antropologische visies aan de hand van filosofische begrippen.
	Met inbegrip van kennis	
	*Feitenkennis	
		Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel
	*Conceptuele kennis	
		- Filosofische begrippenparen uit de wijsgerige antropologie zoals geest en lichaam, cultuur en natuur, emotie en rede, vrijheid en determinisme, mens en techniek, sekse en gender, mens en dier -Wijsgerig antropologische visies met inbegrip van monisme en dualisme
	*Procedurele kennis	
		- Toepassen van strategieën om te reflecteren over wijsgerig antropologische visies zoals vragen stellen, wijsgerig antropologische visies interpreteren en vergelijken, gedachte-experimenten uitvoeren, casussen bestuderen en teksten met een wijsgerig antropologische invalshoek lezen, voor en tegen een visie argumenteren, de eigen visie in vraag stellen
	Met inbegrip van dimensies eindterm	
*Cognitieve dimensie	Evalueren	
5.2.2*	Doelzin	
		De leerlingen reflecteren over ethische stromingen aan de hand van filosofische begrippen.
	Met inbegrip van kennis	
	*Feitenkennis	
		- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel
	*Conceptuele kennis	
		- Filosofische begrippen uit de ethiek zoals moreel dilemma, het goede, intentie, verantwoordelijkheid, geluk, waarden en normen, universalisme en relativisme, levenskunst, de gulden regel, is-ought, legaal, legitiem - Ethische stromingen: plicht-, gevolgenethiek
	*Procedurele kennis	
		- Toepassen van strategieën om te reflecteren over ethische stromingen: ethische vragen stellen, gedachte-experimenten uitvoeren
	Met inbegrip van dimensies eindterm	
*Cognitieve dimensie	Evalueren	

Algemene gedragswetenschappen

Uitgangspunt van dit onderdeel:

De leerlingen worden geïntroduceerd in verschillende deelaspecten (denkkaders) van de psychologie (zoals sociale psychologie, ontwikkelingspsychologie, persoonlijkheidspsychologie), de pedagogie (met inbegrip van de ortho(ped)agogie) en de interpersoonlijke communicatiekaders.

Verbreden doen leerlingen via een focus op drie inhoudelijke domeinen: 1. Fundamenten van menselijk gedrag; 2. (Sociale) identiteit en groepsprocessen en 3. Ontwikkeling. De verschillende wetenschappelijke denkkaders worden hierbij kritisch geanalyseerd, met elkaar vergeleken en in verband gebracht. Er is aandacht voor zowel een historisch perspectief als voor recente onderzoeksbevindingen. Leerlingen verkennen de multifactoriële basis van menselijk gedrag (bv. waarneming, cognitie, emotie en handelen). Leerlingen staan ook stil bij wat als normaal gedrag wordt beschouwd. De concepten 'persoonlijkheid' en 'sociale invloeden op gedrag' worden bestudeerd. Met aandacht voor *nature* en *nurture* leren de leerlingen de basis van de ontwikkeling van onder andere sociale vaardigheden, moraliteit en cognitieve vaardigheden doorheen de levensloop. Leerlingen worden uitgedaagd om ontwikkeling zowel binnen een levensfase te bekijken (samenhang van deeldomeinen) als over levensfasen heen (evolutie). Tot slot verkennen de leerlingen het pedagogisch handelen bij kinderen en volwassenen (individueel en/of in groep), dit zowel in gewone als bijzondere contexten. De focus ligt hierbij op de ondersteuningsprocessen in leren en ontwikkelen.

Verderbouwend op de sociaal-relatieve competenties en competenties rond mentaal welbevinden uit de basisvorming, verdiepen leerlingen zich in een selectie van interpersoonlijke communicatiekaders zoals het verschil tussen observeren en interpreteren, perspectief nemen en axioma's uit de gespreksvoering.

Het overkoepelende doel is om vanuit verschillende (in tijd en ruimte) psychologische en pedagogische perspectieven de complexiteit van menselijk gedrag te leren kennen en er kritisch over te reflecteren.

Cesuurdoelen:

14.1.1*	Doelzin	
	De leerlingen analyseren per levenslooffase de domeinen van ontwikkeling.	
	Met inbegrip van kennis	
	*Feitenkennis	
	- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel waaronder de domeinen van de ontwikkelingspsychologie: fysiek, cognitief, socio-emotioneel	
	*Conceptuele kennis	
	- De levenslooffasen: prenataal, baby en peuter, vroege kindertijd, midden kindertijd, adolescentie, vroege volwassenheid, midden volwassenheid, late volwassenheid	
	- Fysieke ontwikkeling: (senso)motorische ontwikkeling	
	- Cognitieve ontwikkeling: sensomotorisch tot formeel-operationeel denken, morele ontwikkeling	
	- Socio-emotionele ontwikkeling: gehechtheitsontwikkeling, identiteitsvorming	
*Procedurele kennis		
- Vergelijken van levenslooffasen		
Met inbegrip van dimensies eindterm		
*Cognitieve dimensie	Analyseren	
14.1.2*	Doelzin	
	De leerlingen reflecteren over sociaal gedrag.	
	Met inbegrip van kennis	
	*Feitenkennis	
	- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel waaronder sociale cognitie, groepsprocessen, sociale beïnvloeding	

	*Conceptuele kennis
	- Elementen van sociaal gedrag: sociale cognitie, groepsprocessen, sociale beïnvloeding
	*Procedurele kennis
	- Reflecteren over sociaal gedrag zoals op basis van cross-cultureel perspectief, klassiek en recent onderzoek
	Met inbegrip van dimensies eindterm
	*Cognitieve dimensie Evalueren

14.1.3*	Doelzin
	De leerlingen analyseren persoonlijkheid.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel
	*Conceptuele kennis
	- Elementen van persoonlijkheid: identiteit, trekken, emotie, zelfconcept, temperament, coping, veerkracht, motivatie
	- De invloed van genetische en omgevingsfactoren en de interactie tussen beide op de ontwikkeling van persoonlijkheid
	*Procedurele kennis
	- Hanteren van strategieën om persoonlijkheid te analyseren
	Met inbegrip van dimensies eindterm
	*Cognitieve dimensie Analyseren

14.1.4*	Doelzin
	De leerlingen hanteren interpersoonlijke communicatiekaders in een gesprekscontext.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel
	*Conceptuele kennis
	- Interpersoonlijke communicatiekaders zoals axioma's uit de gespreksvoering, verbindende communicatie
	- Perspectiefname: de impact van het eigen referentiekader en het referentiekader van de ander op gesprekken
	- Verschil tussen observeren en interpreteren
	*Procedurele kennis
	- Hanteren van interpersoonlijke communicatiekaders: in het perspectief van de ander blijven
	Met inbegrip van dimensies eindterm
	*Cognitieve dimensie Toepassen

14.1.7*	Doelzin
	De leerlingen bespreken met medeleerlingen een aantal eigenschappen van zichzelf aan de hand van een reflectie-instrument.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	*Conceptuele kennis
	- Persoonlijkheidskenmerken op basis van actuele wetenschappelijke inzichten
	*Procedurele kennis
	- Toepassen van reflectievaardigheden
	- Gebruiken van reflectie-instrumenten
	*Metacognitieve kennis
	- Eigenschappen van zichzelf
	Met inbegrip van context

	Met inbegrip van dimensies eindterm
*Cognitieve dimensie	Evalueren
*Affectieve dimensie	Open staan voor opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën...

▪ **Samenleving en politiek: sociale en humane wetenschappen**

Uitgangspunt van dit onderdeel:

De leerlingen worden geïntroduceerd in de politicologie en sociologie, met ondersteuning door andere deelgebieden van de sociale en humane wetenschappen zoals geschiedenis, sociaal-economische en politieke geografie en sociale en culturele antropologie. We verdiepen competenties van de basisvorming met aspecten uit de sociale en humane wetenschappen. De leerlingen bestuderen enerzijds politieke processen en instituties op verschillende schaalniveaus en anderzijds kenmerken van hedendaagse samenlevingen aan de hand van sociologische begrippen en theorieën.

Aansluitend onderzoeken ze het historische en ruimtelijke perspectief van maatschappelijke vraagstukken. Leerlingen interpreteren kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksresultaten uit deelgebieden van de sociale en humane wetenschappen.

Het overkoepelende doel van de specifieke eindtermen samenleving en politiek is het reflecteren over maatschappelijke vraagstukken, vanuit meerdere perspectieven.

Cesuurdoelen:

15.1.2*	Doelzin
	De leerlingen analyseren kenmerken van hedendaagse samenlevingen aan de hand van sociologische begrippen.
	Met inbegrip van kennis
	*Feitenkennis
	- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel
	*Conceptuele kennis
	- Sociologische begrippen: status, rol, macht, (on)gelijkheid, conflict, norm, cultuur, stand, klasse, groep - Kenmerken van hedendaagse samenlevingen zoals individualisering, socialisatie, sociale controle, modernisering, transformatie, stratificatie, sociale mobiliteit, arbeidsverdeling, secularisering, emancipatie, rationalisering, machtsstrijd
	*Procedurele kennis
	- Toepassen van strategieën om kenmerken van hedendaagse samenlevingen sociologisch te analyseren zoals zoeken naar onderliggende structuren en mechanismen, zoeken naar causale verbanden en correlaties, vergelijken in tijd en ruimte
	Met inbegrip van dimensies eindterm
*Cognitieve dimensie	Analyseren

4. Bronnen en verwijzingen

- www.kwalificatiesencurriculum.be/opleidingen : website waarop je matrix kan raadplegen
- www.onderwijsdoelen.be : website met laatste versies van de eindtermen
- www.vlaamsekwalificatiestructuur.be/kwalificatiedatabank : website van de Vlaamse kwalificatiestructuur
- www.ovsg.be/leerplannen/secundair-onderwijs : OVSG-website met servicedocumenten, screencasts, opleidingen ...